

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПРАЦЮ В УКРАЇНІ

STAGES OF FORMATION OF THE CONSTITUTIONAL RIGHT OF A PERSON TO LABOUR IN UKRAINE

Хромей В.В.,

*старший викладач кафедри теорії, історії держави та права
Українського державного університету фінансів і міжнародної торгівлі*

У статті розглядаються етапи становлення права людини на працю в різні періоди українського конституціоналізму, їх значення для формування сучасного змісту конституційного права людини на працю.

Ключові слова: право на працю, етапи становлення конституційного права на працю, свобода праці, заборона примусової праці.

В статье рассматриваются этапы становления права человека на труд в разные периоды украинского конституционализма, их значение для формирования современного содержания конституционного права человека на труд.

Ключевые слова: право на труд, этапы становления конституционного права на труд, свобода труда, запрет принудительного труда.

We consider the stages of human right to work in different periods of Ukrainian constitutionalism. And their importance for the formation of the modern content of the constitutional right to work.

Key words: right to work, stages of the constitutional right to work, freedom of labor, prohibition of forced labor.

Актуальність теми. Конституційне право людини на працю є складним правовим явищем, яке перебуває в тісному зв'язку з розвитком суспільства й держави, залежало від правового становища людини в конкретний історичний період. Право людини на працю не є сталим явищем, воно перебуває в постійному розвитку, тому потребує наукового дослідження не тільки в реальному вимірі, а й у ретроспективному аспекті. Неможливо пропонувати якісь шляхи вдосконалення права на працю та гарантії його реалізації, не знаючи й не усвідомлюючи історичні, політичні та соціальні особливості його розвитку.

Певний вклад щодо визначення етапів розвитку права людини на працю внесли О.О. Шевченко, Н.Б. Болотіна, О.О. Мироненко та ін., але загалом тема є недостатньо дослідженою.

Метою статті є дослідження етапів становлення права людини на працю на території України в різні періоди українського конституціоналізму, їх значення для формування сучасного змісту конституційного права людини на працю.

Виклад основного матеріалу. Уперше розглядати право людини на працю розпочали європейські вчені в XVII–XVIII ст. Гуго Гроцій, Шарль Монтеск'є, Жан-Жак Руссо, Шарль Фур'є та інші. Сутність їхніх поглядів полягала в тому, що людина є вільною, наділена невід'ємними природними правами. Одним із таких природних прав вони вважали право на працю, яке працівник реалізовує на добровільній основі. На той час їхні погляди були передовими, оскільки в Європі панували феодальні порядки, використовувалася переважно праця економічно залежних селян. Шарль Фур'є писав: «... ми втратили століття на дріб'язкові дискусії про права людини, але зовсім не думали про визнання самого

істотного права як права на працю, без якого всі інші перетворюються в нуль» [1, с. 15].

У результаті буржуазної революції у Франції вперше в законодавчому акті, у якому закріплювалися основні права людини та громадянина, було закріплено й право на працю. Зокрема, у ст. 6 Декларації прав людини і громадянина (1789 р.) було проголошено: «Закон є вираженням загальної волі. Усі громадяни мають право брати участь особисто або через своїх представників у його створенні. Він повинен бути рівним для всіх, як у тих випадках, коли він захищає, так і в тих випадках, коли він карає. Усім громадянам через їхню рівність перед законом відкрито однаковою мірою доступ до всіх суспільних посад, місць і служб за їхніми здібностями й без будь-якої іншої різниці, окрім тієї, що зумовлена їхніми здібностями» [2, с. 138].

На динамічний розвиток права людини на працю великий вплив мали кілька факторів:

1. Промисловий переворот у Європі на межі XVIII–XIX ст. У науково-історичному словнику дається таке визначення: промисловий переворот – система економічних і соціально-політичних змін, що викликала технічне переозброєння промисловості, повсюдний перехід від ручної праці до машинного виробництва, упровадження різних двигунів і передових технологій; перехід від мануфактурної до крупної машинної індустрії. Соціальні наслідки – поява двох нових соціальних верств – вільнонайманих робітників і буржуазії. Початок промислового перевороту – винахід і застосування робочих машин, а завершення – виробництво машин машинами, тобто розвиток машинного виробництва. Спочатку промисловий переворот («промислова революція») почався у Великобританії в 1760-х рр., потім у

США, Франції, Німеччини та ін.; у Росії – у 1830-х – 1840-х рр., закінчився наприкінці 1870-х – початку 1880-х рр. [3, с. 324].

На нашу думку, промисловий переворот був одним із найважливіших явищ в історії розвитку людства, що вплинув на індустріалізацію промисловості, виникнення великих міст, появу нових класів і соціальних груп, на політичний, правовий і культурний розвиток суспільства й, безумовно, сприяв утвердженню права людини на працю й подальше його закріплення в конституційних актах.

2. Буржуазно-демократичні революції 1848–1849 рр., які в науковій літературі прийнято називати «Весна народів» – загальне найменування революційних рухів, що виявилися у формі непокорі владі, збройних повстаннях, декларуванні нової державності в європейських країнах у середині XIX ст. Ці події мали антифеодальний і національно-визвольний характер. Учасники виступів декларували вимоги демократизації суспільного життя, економічної свободи, закріплення й гарантування основних прав людини та громадянина. Ці революційні рухи охопили Францію, Пруссію, Австрію, у тому числі території України, які в XIX ст. входила до складу Австрійської імперії. Як результат, на території України (Галичині, Закарпатті й Буковині) було скасовано кріпосне право, українці отримали особисту свободу, у тому числі вільно реалізовувати свої здібності до праці, тобто могли бути найманими працівниками, які за свою працю отримували винагороду. І, враховуючи важливість права на працю, воно вперше на території України було закріплено на конституційному рівні як одне з найважливіших прав. Відбулось це 21 грудня 1867 р. із затвердженням Конституції Австро-Угорської імперії.

3. Зародження робітничих рухів і їх вплив на розвиток трудових прав працівників у другій половині XIX ст. У широкому сенсі робітничий рух – соціальні масові рухи найманих робітників і їхніх сімей у країнах із розвинутою промисловістю з метою досягнення емансипації робітничого класу або якогонебудь конкретного поліпшення умов життя й праці, особливо шляхом боротьби за прийняття законів, що регулюють трудові відносини. До цього можна також зарахувати громадські заворушення, акції протесту, стихійні страйки тощо, неорганізовану діяльність як засіб економічної чи політичної боротьби з власниками підприємств та чинною владою.

Розвиток права людини на працю в Україні пройшов кілька етапів: а) перший етап – імперський період, коли Україна перебувала в складі Російської та Австро-Угорської імперій (II пол. XIX ст. – поч. XX ст.); б) період національно-визвольних змагань 1917–1920-х рр., у добу існування Української Народної Республіки й Української Держави Гетьмана П. Скоропадського; в) період існування Української Радянської Соціалістичної республіки у складі СРСР у 1917–1991 рр.; г) період незалежності України. Кожен із цих періодів мав важливе значення для розвитку конституційного права на працю в Україні. Інтерес до питання становлення

й розвитку права людини на працю дасть нам змогу краще зрозуміти його сутність і перспективи його подальшого розвитку.

Під тиском буржуазно-демократичних і соціалістичних рухів у Європі, які боролися із безправним становищем працюючих; із виявами жорстокої експлуатації; важкими та небезпечними умовами праці, що призводили до великого рівня каліцтв; використанням дітей на виробництві; низькою оплатою праці й відсутністю будь-якого соціального захисту, відбувається поступове врегулювання цих проблем на конституційно-правовому рівні. Законодавче закріплення трудових прав працівників відбулося в II половині XX ст. На українських територіях Австрійської імперії (із 1867 р. Австро-Угорська імперія) це було пов'язано з революційними подіями 1848–1849 рр. І, хоча буржуазно-демократична революція в Австрії зазнала поразки, правляча династія й аристократія були змушені піти на певні поступки демократичній буржуазії та працюючим.

Уперше на території України право на працю було закріплено в Конституції Австро-Угорської імперії, яка була затверджена 21 грудня 1867 р. Імператором Францем Йосифом I. Конституція складалася з п'яти Основних державних законів і закону про представництво. У ст. 18 Основного державного закону Австро-Угорської монархії «Про загальні права громадян королівств і земель, представлених у Рейхстазі» було проголошено: «Кожен має право вільно вибирати собі професію і навчатися її будь-де і так, як він забажає» [4]. Як убачається, кожен громадянин Імперії міг вільно обирати собі будь-яку професію, незалежно від соціального погодження (дворянин, міщанин чи селянин), сповідання релігії чи національності. Головним фактором, який міг впливати на вибір професії й рід занять, були матеріальні можливості для здобуття освіти. Цей закон діяв на території Західної України до кінця 1918 р., доки Австро-Угорщина не припинила свого існування. Хоча право на працю і свобода праці були закріплені конституційно, становище працівників на українських землях Австрійської імперії було важким. Особливо важкими умовами праці були в нафтопереробній і лісозаготівельній галузях, де робочий день становив від 11 до 16 годин на день за низької заробітної платні та високого травматизму. Протягом 1902–1904 рр. на підприємствах Галичини сталося близько 8,5 тисяч нещасних випадків [5, с. 462].

Щодо конституційного закріплення права на працю на українських землях, які входили до складу Російської імперії, то воно було відсутнім. Оскільки Російська імперія була самодержавною, влада Імператора фактично була необмежено, тому конституції не існувало. Однак окремі трудові права на працю були закріплені в деяких законах, які отримали назву фабричного законодавства. Так, у 1913 р. був прийнятий «Статут про виробничу працю». У ст. 42 глави 1 «Про наймання робітників на фабрично-заводські, гірничі і гірничозаводські підприємства» розділу 2 «Про умови праці на промислових підприємствах» було закріплено таке: «Наймання робітників у фа-

брично-заводських, гірських і гірничозаводських підприємствах (за винятком вироблених на гірських заводах робіт щодо рубки лісу, випалювання вугілля, сплаву караванів і перевезення різного роду) вчиняється на підставі загальних постанов про особистий найм із доповненнями, викладеними в нижченаведених статтях». У ст. 53 Статуту зазначалося: «До закінчення укладеного з робітниками строкового договору або без попередження за два тижні робітників, найнятих на термін невизначений, забороняється знижувати їм заробітну плату встановленням нових підстав для її обчислення, скороченням кількості робочих днів на тиждень або кількості робочих годин на добу, зміною правил урочної роботи і т. п. Так само й робітники не вправі до закінчення договору вимагати будь-яких змін в умовах». Тобто, тут ми можемо вбачати елементи змін умов трудового договору, які встановлені в ч. 3 ст. 32 Кодексу законів про працю України. У ст. 55 Статуту зазначалося: «Робітник, який не отримав у строк належної йому плати не з власної вини, має право вимагати в судовому порядку розірвання укладеного з ним договору. По заявленому на цій підставі протягом місяця позову робітника, якщо прохання його буде визнано поважним, на його користь присуджується понад належної йому власником підприємства суми особливу винагороду в розмірі, що не перевищує: при терміновому договорі – двомісячного його заробітку, при договорі на строк невизначений – двотижневого заробітку» [6, с. 35]. Отже, незважаючи на те що Російська імперія була самодержавною, право на працю, на належні умови праці були закріплені на найвищому рівні, а робітники могли розривати договори найму з роботодавцями в разі порушення їхніх прав і звертатися до суду за захистом у разі неналежної оплати праці.

Новий поштовх до розвитку конституційного права людини на працю дали революційні події в березні 1917 р. в Російській імперії, що призвели до відновлення української державності у вигляді Української Народної Республіки (УНР) та Української Держави (Гетьманату). 07 листопада 1917 р. Українська Центральна Рада прийняла III Універсал, яким була утворена Українська Народна Республіка. III Універсал хоча й не закріплював право на працю, однак закріпив обмеження максимальної тривалості робочого часу, що було однією з головних вимог працівників. Універсалом проголошувалося: «На території Народної Республіки України від сього дня встановлюється по всіх підприємствах вісім годин праці» [7]. У проекті Основного Державного Закону Української Народної Республіки (проект Урядової Комісії по виробленню Конституції Української Держави) 1920 р. в статті 29 було проголошено: «Кожен громадянин має право вільного вибору професії та заробітку; обмеження в тім напрямі можна допустити тільки шляхом закону» [8]. Ураховуючи те, що Українська Народна Республіка в результаті національно визвольних змагань була знищена, ці положення так і не були реалізовані.

На зміну Українській Народній Республіці прийшла Українська Державна Гетьмана Павла Скоро-

падського. 29 квітня 1918 р. були затверджені Закони про тимчасовий державний устрій України. Ці закони виконували функції Конституції гетьманської держави. У розділі про права й обов'язки Українських Козаків і Громадян у п. 18 було проголошено: «Кожний український козак і громадянин має право вільно вибрати місце мешкання і працю, придбати і відчужити майно і без заборони виїжджати за кордон Української Держави» [9]. Як бачимо, на відміну від діячів Української Народної Республіки, Гетьман П. Скоропадський одразу закріпив право на працю як одне з невід'ємних прав громадян своєї держави.

Новий поштовх розвитку права на працю відбувся в результаті встановлення радянської влади в Україні. Так, у першій Конституції Радянської України 1919 р. у ст. 28 проголошувалося: «У.С.Р.Р. визнає працю обов'язком усіх трудящих Республіки і проголошує гасло: «Не трудящийся нехай не їсть» [10]. Отже, права на працю не було, а був обов'язок кожного працювати, а хто відмовлявся працювати, то фактично не мав права на засоби до існування.

15 травня 1929 р. була прийнята нова Конституція УСРР – Основний Закон УСРР, затверджений 11 Всеукраїнським з'їздом рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів 15 травня 1929 р. Вона складалася із 5 розділів, що містили 82 статті. У ст. 14 було закріплено: «Українська соціалістична радянська республіка визнає працю за обов'язок для всіх громадян Республіки» [11]. Як убачаємо, був збережений «обов'язок працювати» для громадян УСРР, але, на відміну від Конституції 1919 р., формулювання менш революційне і юридично виважене.

У 1937 р. була прийнята нова конституція УРСР, яка складалася із 13 розділів. У розділі 1 УРСР проголошувалася соціалістичною державою робітників і селян, закріплювалися її політична (ради депутатів трудящих) і економічна (соціалістична система господарства й соціалістична власність на знаряддя та засоби виробництва) основи. Декларувалася перемога диктатури пролетаріату, торжество гасел «Уся влада радам!». У ст. 12 проголошувалося: «праця в Українській РСР є обов'язком і справою честі кожного здатного до праці громадянина за принципом «хто не працює, той не їсть». В Українській РСР здійснюється принцип соціалізму «від кожного за його здібністю, кожному – за його працею» [12].

Ці положення статей Конституції 1919 р., 1929 р., 1937 р. мали не просто декларативний характер. Для осіб, які, на думку радянської влади, ухилялися від обов'язку працювати, наставала відповідальність.

Четверту Конституцію УРСР прийнято 20 квітня 1978 р. позачерговою сесією Верховної Ради УРСР. Її текст розробила комісія на чолі з В.В. Щербицьким відповідно до Конституції СРСР 1977 р., «яка відобразила новий стан розвитку Радянської держави – побудову в СРСР розвинутого соціалістичного суспільства, і стала політико-правовою основою конституцій усіх соціалістичних республік». Діяла до 28 червня 1996 р., коли була прийнята Конституція Незалежної України. У ст. 38 Конституції проголошувалося: «Громадяни

Української РСР мають право на працю, – тобто на одержання гарантованої роботи з оплатою праці відповідно до її кількості та якості і не нижче встановленого державою мінімального розміру, – включаючи право на вибір професії, роду занять і роботи відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти та з урахуванням суспільних потреб. Це право забезпечується соціалістичною системою господарства, неухильним зростанням продуктивних сил, безплатним професійним навчанням, підвищенням трудової кваліфікації і навчанням нових спеціальностей, розвитком систем професійної орієнтації і працевлаштування» [13]. Отже, реально в УРСР існувала не свобода праці, а обов'язок працювати, а особи, які не працювали, могли притягуватись відповідними органами до різних видів відповідальності.

Дослідивши конституції УРСР, можна дійти висновку, що право на працю мало декларативний характер, не могло бути вільно реалізовано громадянами. Право на працю в УРСР було лише прикриттям для нав'язування державно-номенклатурним апаратом тієї діяльності, яка вважалася державою як суспільно корисна й далеко не завжди відображала потреби реального суспільного життя. Як приклад, дефіцит товарів широкого вжитку.

28 червня 1996 р. Верховна Рада України від імені Українського народу прийняла Конституцію – Основний Закон України. І саме в ст. 43 Конституції України закріплено право на працю, яке увібрало історичну традицію, наукову практику, а також відповідає основним міжнародним актам про працю. Частина 1 ст. 43 Конституції України проголошує: «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується» [14]. Закріплення цих положень у Конституції незалежної України підкреслило новий етап у розвитку конституційного права

людини на працю. В основу його було закладено принцип свободи праці, а держава залишила за собою право бути гарантом того, що кожен зможе вільно обирати собі професію й рід трудової діяльності.

Висновки. Отже, на основі викладеного вище можна дійти таких висновків:

1. Найбільший вплив на динамічний розвиток права людини на працю, що зумовило й відповідну потребу в регулюванні цього права на рівні конституційних і відповідних законів, мали такі фактори:

– промисловий переворот у Європі в першій половині XIX ст.;

– буржуазно-демократичні революції в 1848–1849 рр., відомі в науковій літературі під терміном «Весна народів»;

– зародження робітничих рухів і професійних об'єднань громадян у II половині XIX ст.

2. Генезис становлення конституційного права людини на працю на території України пройшов кілька етапів свого розвитку, а саме: а) імперський період, коли Україна перебувала в складі Російської та Австро-Угорської імперій (II пол. XIX ст. – поч. XX ст.); б) період національно-визвольних змагань 1917–1920-х рр., у добу існування Української Народної Республіки та Української Держави Гетьмана П. Скоропадського; в) період існування Української Радянської Соціалістичної Республіки в складі СРСР у 1917–1991 рр.; г) період незалежності України.

3. Саме за період Української незалежності право на працю було закріплено як одне з фундаментальних прав людини, визнане та гарантоване державою. У Конституції України 1996 р. право на працю проголошено як свободу праці, свободу вільного вибору професії й роду трудової діяльності, що є ознакою демократичної, соціальної, правової держави та основою формування громадянського суспільства в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фурье Ш. Избранные сочинения / Ш. Фурье. – М. : Изд-во АН СССР, 1954. – Т. 3. – 1954. – 17 с.
2. Шевченко О.О. Історія держави і права зарубіжних країн : [хрестоматія для студентів юрид. вузів та факультетів] / О.О. Шевченко. – К. : Вентурі, 1998. – 176 с.
3. Орлов А.С. Исторический словарь / А.С. Орлов, Н.Г. Георгиева, В.А. Георгиев. – М., 2012. – 413 с.
4. Основной государственный закон Австро-Венгерской Монархии о всеобщих правах граждан королевств и земель, представленных в Рейхсрате 21 декабря 1867 г. / Западное направление Украины (Украинское национальное право) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://westukraine.ru/?p=498>.
5. Крупчан С. Новий довідник: Історія України / С. Крупчан, Т. Крупчан, О. Іванюк. – К. : ТОВ «Казка», 2006. – 736 с.
6. Громан В.В. Устав о промышленном труде. С правилами и распоряжениями, изданными на основании этих статей, с разъяснениями к ним Правительствующего Сената и административных установлений, приложениями и указаниями, предметным и сравнительным постатейным / В.В. Громан. – Петроград : Изд. юрид. кн. склада «Право», 1915. – 439 с.
7. III Універсал Української Центральної Ради від 07 листопада 1917 р. // Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – – Режим доступу : <http://static.rada.gov.ua/site/const/universal-3.html>.
8. Основний Державний Закон Української Народної Республіки (проект Урядової Комісії по виробленню Конституції Української Держави) // Конституанта [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://constituanta.blogspot.com/2012/10/1920_22.html.
9. Закони про тимчасовий державний устрій України // Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0004300-18>.
10. Конституция Украинской Социалистической Советской республики, утвержденная Всеукраинским съездом Советов в заседании 10-го марта 1919 года и принятая в окончательной редакции Всеукраинским Центральным Исполнительным Комитетом в заседании 14-го марта 1919 г. // Конституанта [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://конституция.org.ua/istoriya-konstitucii-ukraini/konstituciya-ursr-1919-r/tekst-konstitucii-ursr-1919-r/>.
11. Мироненко О.М. Конституція української соціалістичної радянської республіки 1929 / О.М. Мироненко // Енциклопедія історії України / редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. ; НАН України. Інститут історії України. – К. : Наукова думка, 2008. – Т. 5 : Кон – Ю. – 2008. – 568 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.history.org.ua/?termin=Konstitutsiya_Usr_1929.

12. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки 1937 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/001_001.
13. Конституція (Основний Закон) Української РСР 1978 // Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/888-09>.
14. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.

УДК 342.52

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС КОАЛІЦІЇ ДЕПУТАТСЬКИХ ФРАКЦІЙ У ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ: СУТНІСНИЙ І СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

CONSTITUTIONAL AND LEGAL STATUS OF THE COALITION FORMED BY DEPUTY FACTIONS OF THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE: ESSENCE, STRUCTURAL AND FUNCTIONAL ASPECTS

Чуба В.Д.,
адвокат

ТОВ «Юридична група «Лекс'Юс»

У статті подано основні етапи становлення інституту парламентської коаліції у правовій системі України. Проаналізовано законодавство України щодо регулювання правового статусу коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України. Досліджено суб'єктний склад, питання утворення й функціонування зазначеного суб'єкта.

Ключові слова: парламентська коаліція, парламентська більшість, коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України, коаліційна угода, депутатська фракція, парламентське об'єднання.

В статье представлены основные этапы становления института парламентской коалиции в правовой системе Украины. Проанализировано законодательство Украины относительно регулирования правового статуса коалиции депутатских фракций в Верховной Раде Украины. Исследован субъектный состав, вопросы создания и функционирования указанного субъекта.

Ключевые слова: парламентская коалиция, парламентское большинство, коалиция депутатских фракций в Верховной Раде Украины, коалиционное соглашение, депутатская фракция, парламентское объединение.

This article deals with the key stages of forming such an institution as parliamentary coalition in the legal system of Ukraine. It gives an analysis of the laws of Ukraine to verify if they define the legal status of the coalition formed by deputy factions of the Verkhovna Rada of Ukraine. It investigates subjective aspects, as well as the formation and existence of such an entity.

Key words: parliamentary coalition, parliamentary majority, coalition formed by deputy factions of the Verkhovna Rada of Ukraine, coalition agreement, deputy faction, parliamentary association.

Актуальність теми. Ефективна робота будь-якого об'єднання, яке складається з великості кількості членів, значною мірою залежить від правильно вибудованої внутрішньоорганізаційної структури з чіткими правилами формування та функціонування, особливо коли це стосується питань загальнодержавної ваги. Відсутність злагодженої організації у вищих органах державної влади неминує призводить до широкого спектру позицій і поглядів і, як наслідок, до складнощів або навіть неможливості прийняти важливі політико-правові рішення.

Верховна Рада України є колегіальним органом, тому об'єднання народних депутатів навколо спільних цінностей і поглядів на розвиток суспільства є запорукою її продуктивної та ефективної роботи. Важливою складовою цього процесу є консолідація депутатських фракцій і формування коаліції в парламенті.

Питанням конституційно-правового статусу парламентських об'єднань присвячено праці багатьох

представників юридичної науки: О. Совгирі, В. Венгера, О. Кульчицької, С. Шаранича, В. Кафарського, О. Ющика та інших. Разом із цим питання конституційно-правового статусу коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України не були виключним предметом досліджень вітчизняних науковців, що свідчить про необхідність його комплексного дослідження.

Метою статті є визначення юридичної природи коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, її складу й повноважень як окремого суб'єкта конституційно-правових відносин.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до частини 6 статті 83 Конституції України, у Верховній Раді України за результатами виборів і на основі узгодження політичних позицій формується коаліція депутатських фракцій, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України [1]. Отже, коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді